

Agnieszka Huterska, Robert Huterski

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

WZROST ZADŁUŻENIA KREDYTOWEGO POLSKICH GOSPODARSTW DOMOWYCH W LATACH 2004-2010 – PRZYCZYNY, PRZEBIEG I PRÓBY PRZECIWDZIAŁANIA

Streszczenie: Wzrost zadłużenia kredytowego gospodarstw domowych jest obecnie istotnym elementem brany pod uwagę przy ocenie zagrożenia stabilności finansowej przez władze regulacyjno-nadzorcze i banki centralne większości krajów. Również w Polsce zjawisko to jest uważnie obserwowane. Analiza zmian w dynamice i strukturze przedmiotowej zadłużenia kredytowego polskich gospodarstw domowych wskazuje na niebezpieczny dotychczasowy wzrost obciążenia banków bieżąco i potencjalnie niespłacalnymi kredytami. Z drugiej strony wskazuje ona na trudności ze znalezieniem przez władze regulacyjno-nadzorcze prostego, szybkiego i skutecznego instrumentarium oddziaływania na sektor bankowy, pozwalającego wyhamować wzrost zadłużenia gospodarstw domowych bez istotnego zniekształcenia regul rynkowych.

Słowa kluczowe: gospodarstwa domowe, zadłużenie kredytowe, kredyty walutowe.

1. Wstęp

Obecny kryzys finansowy o międzynarodowej skali uwidoczniał znaczenie stabilności rynków kredytowych. Zagrożenie stabilności finansowej okazuje się często mieć podłoże w nadmiernym rozwoju akcji kredytowej, co wpływa na żywiołowy wzrost cen aktywów giełdowych i nieruchomości przez zwiększony popyt na nie. W ostatnich latach Polska wydawała się wolna od zagrożeń bąblami spekulacyjnymi o takim charakterze, jednakże tendencje w zadłużeniu kredytowym gospodarstw domowych mogą zmienić ten obraz.

Przedmiotem niniejszego artykułu będzie analiza zjawisk ukrytych w zmianach dynamik i struktur kredytów dla gospodarstw domowych w Polsce w latach 2004-2010, a także dokonany zostanie przegląd działań zapobiegawczych władz regulacyjno-nadzorczych, wynikających z tzw. rekomendacji Komisji Nadzoru Finansowego. W opracowaniu odniesiono się również do relacji między zmianami po stronie depozytów gospodarstw domowych na tle zmian w kredytach, choć rozbudowanie wniosków z tej części pozostawiono do odrębnego opracowania.

2. Wzrost znaczenia zadłużenia kredytowego gospodarstw domowych

W ostatniej dekadzie mamy do czynienia z rozwojem działalności kredytowej banków. W sektorze niefinansowym największy udział stanowią kredyty udzielane gospodarstwom domowym. Ich udział niezmiennie rośnie, a od 2005 r. stanowi ponad 50% portfela kredytów dla sektora niefinansowego. W 2005 r. kredyty dla gospodarstw domowych stanowiły 52,77% ogółu kredytów, natomiast w 2009 już 65,7% (zob. tab. 1).

Tabela 1. Struktura podmiotowa kredytów dla sektora niefinansowego, stan na 31 grudnia (mld zł; wartość nominalna; udział)

		Ogółem, w tym:	Gospodarstwa domowe	Przedsiębiorstwa	Institucje niekomercyjne
2002	w mld zł	204,60	86,20	118,40	b.d.
	udział	100,00	42,13	57,87	b.d.
2003	w mld zł	220,65	98,65	112,00	b.d.
	udział	100,00	44,71	55,29	b.d.
2004	w mld zł	227,00	109,90	117,10	b.d.
	udział	100,00	48,41	51,59	b.d.
2005	w mld zł	258,50	136,40	121,20	0,90
	udział	100,00	52,77	46,89	0,35
2006	w mld zł	322,80	183,40	138,30	1,00
	udział	100,00	56,80	42,84	0,31
2007	w mld zł	427,60	254,20	171,70	1,60
	udział	100,00	59,45	40,15	0,37
2008	w mld zł	593,40	368,60	222,60	2,20
	udział	100,00	62,12	37,51	0,37
2009	w mld zł	627,90	412,50	212,70	2,70
	udział	100,00	65,70	33,80	0,43

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UKNF.

Wzrost działalności kredytowej banków jest zatem w dużej mierze wynikiem wzrostu popytu na kredyt przede wszystkim ze strony gospodarstw domowych, a pogarszanie się jakości portfela kredytów gospodarstw domowych może mieć znaczny wpływ na sytuację finansową banków. Co więcej, kondycja finansowa gospodarstw domowych w dużej mierze uzależniona jest od aktualnych warunków na rynkach finansowych i odwrotnie, stabilność rynku finansowego w coraz większym stopniu uzależniona jest od kondycji przedsiębiorstw i gospodarstw domowych uczestniczących w operacjach tego rynku [Nawrot 2009, s. 12]. Wzrost kredytów w trudnej sytuacji w portfelach banków może mieć wpływ na zachowanie przez nie płynności, a co za tym idzie – na stabilność całego sektora finansowego [Szczepańska 2008, s. 34]. Wartość nominalną kredytów gospodarstw domowych ze stwierdzoną utratą wartości (zagrożone) i ich udział w portfelach banków przedstawia tab. 2.

Tabela 2. Kredyty gospodarstw domowych ze stwierdzoną utratą wartości (zagrożone) i ich udział w portfelu (wartość nominalna, mld zł; %)

	XII 2003	XII 2004	XII 2005	XII 2006	XII 2007	XII 2008	XII 2009	VI 2010
Wartość nominalna, w mld zł	14,30	10,30	8,30	6,00	10,40	13,00	22,50	29,5
Udział	6,50%	6,50%	4,20%	3,10%	4,10%	3,50%	5,50%	6,60%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UKNF.

Z powyższych danych wynika, że do 2007 r. malała wielkość i udział kredytów gospodarstw domowych ze stwierdzoną utratą wartości w portfelach banków. Sytuacja uległa zmianie w 2007 r. Należy jednak zauważyć, że największy wzrost kredytów zagrożonych wystąpił w grupie kredytów konsumpcyjnych (6,7 mld zł w 2007 r.; 9,0 mld zł w 2008 r.; 17,7 mld zł w 2009 r. i 21,8 mld zł w I połowie 2010 r.). W przypadku kredytów mieszkaniowych było to odpowiednio 1,4 mld zł w 2007 r.; 2,0 mld zł w 2008 r.; 3,2 mld zł w 2009 r. i 3,3 mld zł w I połowie 2010 r. Jednak w kredytach tych przeważały kredyty złotowe. Kredyty walutowe ze stwierdzoną stratą stanowiły odpowiednio 0,5 mld zł w 2007 r.; 0,8 mld zł w 2008 r.; 1,4 mld zł w 2009 r. Obserwując sytuację na rynku kredytów detalicznych, polegającą na liberalizacji zasad przyznawania kredytów przez banki przy jednoczesnym wzroście popytu na kredyt gospodarstw domowych, Komisja Nadzoru Finansowego opracowała Rekomendację S oraz Rekomendację T. Miały one na celu powstrzymanie ryzykownego zwiększania akcji kredytowej przez banki dzięki obniżaniu wymogów przy ustalaniu zdolności kredytowej oraz poziomu przyjmowanych zabezpieczeń. Wybrane zalecenia powyższych rekomendacji zostaną omówione w dalszej części pracy.

3. Zmiany dynamiki i struktury przedmiotowej kredytów dla gospodarstw domowych

Od 2002 r. mamy do czynienia ze stałą tendencją wzrostu wartości kredytów dla gospodarstw domowych. Zmianie ulegała natomiast dynamika tego wzrostu (zob. tab. 3).

Wzrost wartości kredytów gospodarstw domowych wynikał przede wszystkim ze wzrostu popytu na kredyty mieszkaniowe. Wolniej rósł także popyt na kredyty konsumpcyjne (tab. 4).

Wzrost zadłużenia gospodarstw domowych w latach 2004-2006 był spowodowany:

- ofertą relatywnie nisko oprocentowanych kredytów walutowych,
- większą dostępnością kredytów w wyniku łagodzenia przez banki kryteriów i warunków udzielania kredytów,
- bardzo dobrą koniunkturą gospodarczą,

- poprawą sytuacji finansowej gospodarstw domowych, w wyniku której nastąpił wzrost zarówno popytu na mieszkania (napędzany także obawą przed dalszym gwałtownym wzrostem cen nieruchomości towarzyszącym wejściu Polski do Unii Europejskiej), jak i liczby gospodarstw domowych posiadających zdolność kredytową [*Sytuacja finansowa...* 2006]. W okresie tym mamy do czynienia ze znaczną dynamiką wzrostu kredytów mieszkaniowych udzielanych w walutach obcych.

Tabela 3. Zadłużenie kredytowe gospodarstw domowych

	Wartość (w mld zł)	Dynamika (w mld zł)	Dynamika (w %)
XII 2003	98,40	12,2	14,15
XII 2004	109,00	10,60	10,77
XII 2005	136,40	26,50	24,11
XII 2006	183,40	47,00	34,46
XII 2007	254,20	70,80	38,60
XII 2008	368,60	114,40	45,00
XII 2009	407,80	39,20	10,63
VI 2010	445,70	37,90	9,29

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UKNF.

Tabela 4. Struktura przedmiotowa kredytów dla gospodarstw domowych (w mld zł); wartość nominalna

	XII 2003	XII 2004	XII 2005	XII 2006	XII 2007	XII 2008	XII 2009
Ogółem, w tym	98,40	109,00	136,40	183,40	254,20	368,60	412,50
mieszkaniowe	29,40	35,90	50,70	78,20	117,70	194,00	216,40
w tym walutowe	18,70	20,30	32,20	50,00	65,10	134,90	140,70
konsumpcyjne	49,30	53,60	63,80	77,50	102,50	136,50	154,50
– w rachunku bieżącym	13,40	14,00	14,60	15,20	17,70	20,70	22,70
– karty kredytowe	2,10	2,90	4,20	5,80	8,90	12,70	15,00
– pozostałe	33,80	36,70	45,00	56,50	75,90	103,00	116,80
pozostałe	19,80	20,40	21,90	27,70	34,00	38,10	41,60

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UKNF.

Spowolnienie dynamiki wzrostu walutowych kredytów mieszkaniowych wyrażonych w złotych w 2004 r. nastąpiło na skutek aprecjacji złotego. Jednak już w 2005 r. mieliśmy do czynienia z bardzo szybkim przyrostem kredytów walutowych – prawie 82% przyrostu kredytów mieszkaniowych stanowiły kredyty walutowe. Powodowało to zwiększenie ryzyka kredytowego banków, wynikającego z ryzyka kursowego kredytobiorców [*Sytuacja finansowa...* 2006]. W 2006 r. wprowadzono Rekomendację S. Banki zostały zobowiązane do stosowania jej zaleceń nie później niż od 1 lipca 2006 r. Skutkowało to zaostrzeniem przez banki kryteriów przyznawania kredytów w walutach obcych. Kredytobiorcy zaciągali więc kredyty walutowe

Tabela 5. Dynamika kredytów dla gospodarstw domowych (w %)

	XII 2004	XII 2005	XII 2006	XII 2007	XII 2008	XII 2009	VI 2010
Ogółem , w tym:	10,77	25,14	34,46	38,60	45,00	11,91	9,30
mieszkanie owe	22,11	41,23	54,24	50,51	64,83	11,55	14,50
w tym walutowe	8,56	58,62	55,28	30,20	107,22	4,30	15,40
konsumpcyjne	8,72	19,03	21,47	32,26	33,17	13,19	b.d.
– w rachunku bieżącym	4,88	4,29	4,11	16,45	16,95	9,66	b.d.
– karty kredytowe	38,10	44,83	38,10	53,45	42,70	18,11	b.d.
– pozostałe	8,58	22,62	25,56	34,34	35,70	13,40	b.d.
pozostałe	3,03	7,35	26,48	22,74	12,06	9,19	b.d.

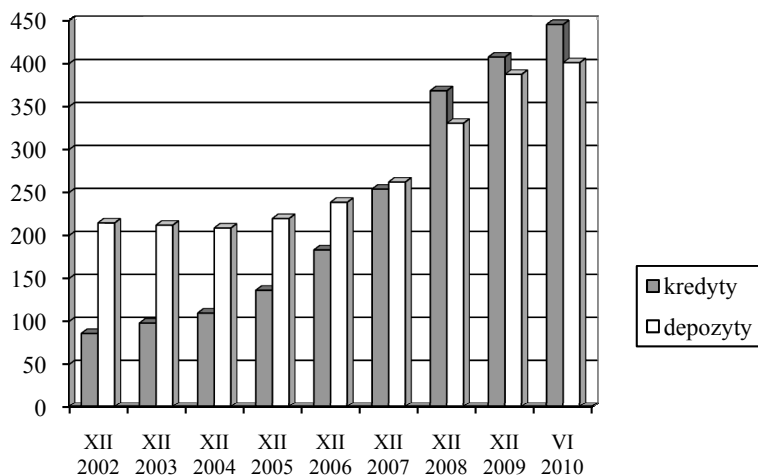
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UKNF.

przed wprowadzeniem tej rekomendacji, tzn. w pierwszej połowie 2006 r. W drugim półroczu tempo przyrostu kredytów walutowych osłabło. Z powodu presji konkurencji banki zaczęły łagodniej podchodzić do oceny zdolności kredytowej. Przyjmowano niższe koszty utrzymania, nie uwzględniano wszystkich zobowiązań obciążających kredytobiorcę [*Sytuacja finansowa...* 2007].

W 2007 r. tempo wzrostu kredytów złotych było wyższe niż tempo wzrostu kredytów udzielanych w walutach obcych. Czynnikiem powodującym zmniejszenie dynamiki kredytów walutowych było umocnienie złotego. Na dynamikę kredytów dla gospodarstw domowych w dalszym ciągu miał wpływ wysoki popyt na kredyty mieszkaniowe. Do końca 2007 r. banki udzieliły 1,1 miliona kredytów mieszkaniowych dla gospodarstw domowych, a ich łączna wartość stanowiła już blisko połowę kredytów dla tej grupy klientów oraz blisko 30% wszystkich kredytów udzielonych podmiotom sektora niefinansowego. W trakcie 2007 r. następowało stopniowe zmniejszenie dynamiki akcji kredytowej (najwyraźniejsze w IV kwartale 2007 r.). Przyczyną tego zjawiska był spadek popytu na kredyt spowodowany wzrostem stóp procentowych, wysokie ceny mieszkań oraz ujawnienie się skutków „kryzysu sub-prime”. Kryzys spowodował również zaostrzenie kryteriów i warunków udzielania kredytów mieszkaniowych przez niektóre banki, co wyeliminowało z rynku część gospodarstw domowych niemających odpowiedniej zdolności kredytowej, jak też ograniczyło popyt inwestycyjny i spekulacyjny [*Raport...* 2008].

Korzystnym zjawiskiem była wyższa dynamika wzrostu w 2007 r. kredytów złotych (86,5%) niż kredytów walutowych (30,3%). Pojawił się jednak ponowny wzrost zainteresowania kredytami denominowanymi we frankach szwajcarskich przy jednoczesnym zmniejszeniu zainteresowania kredytami złotowymi [*Raport...* 2008].

Do 2007 r. wartość depozytów gospodarstw domowych przewyższała wartość kredytów. Należy jednak zauważyć, że relacja depozyty/kredyty malała z roku na rok (2,49 w 2002 r.; 1,03 w 2007 r.). Wysoki poziom optymizmu konsumentów oraz utrzymująca się bardzo wysoka dynamika kredytów spowodowała, że w 2008 r. nominalna wartość kredytów dla sektora niefinansowego po raz pierwszy przekroczyła wartość depozytów sektora niefinansowego (zob. rys. 1).

Rys. 1. Kredyty i depozyty gospodarstw domowych (w mld zł)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UKNF.

Na wysoką dynamikę akcji kredytowej w 2008 r. duży wpływ miało silne osłabienie złotego w II połowie roku, co przy wysokim udziale mieszkaniowych kredytów walutowych spowodowało bardzo duży wzrost wartości nominalnej portfela kredytowego – wartość kredytów złotych wzrosła o 21,0%, a walutowych aż o 91,4% [Raport... 2009].

Gwałtowny wzrost zadłużenia gospodarstw domowych w walutach obcych z tytułu kredytów mieszkaniowych spowodował wzrost ryzyka kredytowego w sektorze bankowym. W konsekwencji nastąpił wzrost ryzyka systemowego związanego z deprecjacją złotego i zaburzeniami na globalnych rynkach finansowych, utrudniając one też bankom zarządzanie portfelem tych kredytów. Biorąc pod uwagę powyższe zjawiska, Komisja Nadzoru Finansowego wprowadziła nowelizację Rekomendacji S, która przewidywała utworzenie limitów na udzielanie kredytów walutowych. Zgodnie z tą rekomendacją banki nie powinny udzielić więcej kredytów walutowych niż 50% wartości portfela kredytów na zakup nieruchomości. Mechanizm ten ma ograniczyć ryzyko ponoszone przez banki [Raport... 2009].

Silny wzrost kredytów mieszkaniowych w 2008 r. był rezultatem utrzymywania przez większość roku wysokiego poziomu akcji kredytowej oraz silnego osłabienia złotego w drugiej połowie roku. Wprowadzone przez banki zmiany w polityce kredytowej polegały głównie na wdrożeniu marż lub zwiększeniu wymaganego poziomu wkładu własnego. Zaostrzenie polityki kredytowej kredytów walutowych spowodowało, że kredyty te stały się dla wielu kredytobiorców trudno dostępne. W grudniu 2008 r. nastąpiło odwrócenie niekorzystnej tendencji w zakresie waluty kredytów i liczba umów kredytowych zawartych w złotych była dwukrotnie wyższa od umów w walutach obcych.

Pomimo rekordowego wzrostu wartości portfela kredytowego zainteresowanie kredytami mieszkaniowymi zmniejszyło się, o czym pośrednio świadczy zmniejszenie wzrostu liczby kredytów – o ile w latach 2006-2007 banki udzielały (w ujęciu netto) po ok. 190 tys. kredytów, o tyle w 2008 r. liczba kredytów zwiększyła się już tylko o ok. 130 tys. (liczba umów kredytowych zwiększyła się z 1,1 mln sztuk na koniec 2007 r. do 1,2 mln sztuk na koniec 2008 r.). Należy jednak zaznaczyć, że na spadek liczby zawieranych umów kredytowych wpłynęło również wspomniane już zaostrzenie, pod koniec 2008 r., polityki kredytowej banków (wzrost odrzucanych wniosków kredytowych) [*Raport... 2009*].

W 2009 r. nastąpił bardzo duży spadek dynamiki kredytów dla sektora niefinansowego oraz zmiana struktury walutowej nowo udzielanych kredytów. Wynikał on z zacieśnienia polityki kredytowej prowadzonej przez banki, niepewności co do rozwoju sytuacji gospodarczej (obawy o utratę lub zmniejszenie źródeł dochodu w przyszłości) oraz obniżenia popytu w oczekiwaniu na spadek cen. Dał o sobie znać efekt bazy statystycznej (wzrost odbywa się ze zdecydowanie wyższych poziomów). Na skutek spadku cen mieszkań wzrosła dostępność kredytu dla gospodarstw domowych.

Jednocześnie nastąpiła zmiana w strukturze walutowej nowo udzielanych kredytów. Nastąpił wzrost udziału kredytów złotych oraz spadek udziału kredytów walutowych [*Raport... 2009*].

Pomimo postępującego osłabienia gospodarki i pogorszenia nastrojów konsumentów wartość kredytów na cele konsumpcyjne zwiększyła się o 13,2% (z 136,5 mld zł na koniec 2008 r. do 154,5 mld zł na koniec 2009 r.). Podobnie jak w poprzednich okresach najszybciej rosło zadłużenie z tytułu kart kredytowych (o 18,3%). Wysoką dynamikę wzrostu zadłużenia z tego tytułu można łączyć z szybkim rozwojem tych produktów i ich silną promocją w poprzednich okresach. Z drugiej strony gwałtowny wzrost kredytów zagrożonych (o blisko 1 mld zł) może wskazywać, że część kredytobiorców wykorzystuje karty kredytowe do spłaty innych zobowiązań.

Na spadek dynamiki kredytów mieszkaniowych w 2008 r. i pierwszej połowie 2009 r. duży wpływ miało zaostrzenie polityki kredytowej przez banki. Było ono wynikiem kryzysu finansowego. Kryzys finansowy przełożył się też na zwiększenie niepewności gospodarstw domowych co do ich przyszłej sytuacji dochodowej oraz wzrostu świadomości ryzyka, co znalazło odzwierciedlenie w pewnym ograniczeniu popytu na kredyt. Jednak już od II połowy 2008 r. banki ponownie złagodziły politykę kredytową w zakresie waluty kredytu, maksymalnej wysokości LtV¹ i długości okresu kredytowania [*Raport... 2010; Rekomendacja S (II)...*, s. 5].

¹ Wskaźnik LtV – wskaźnik ten wyraża stosunek wysokości ekspozycji kredytowej do wartości rynkowej nieruchomości stanowiącej jej zabezpieczenie. W przypadku banków hipotecznych wskaźnik ten wyraża stosunek wysokości ekspozycji kredytowej do bankowo-hipotecznej wartości nieruchomości stanowiącej jej zabezpieczenie.

4. Rekomendacja T jako próba ograniczenia nadmiernego zadłużenia kredytowego gospodarstw domowych

W pierwszym półroczu 2010 r. nastąpił bardzo silny wzrost zadłużenia gospodarstw domowych (37,9 mld zł). Był on rezultatem obaw wynikających z konsekwencji wprowadzenia przez banki zaleceń Rekomendacji T. Pojawiały się opinie przewidujące nawet załamanie rynku kredytów hipotecznych. Prognozy te nie sprawdziły się, a większość banków stosowała już wcześniej zalecenia tej rekomendacji, np. ubezpieczenia niskiego wkładu własnego. Rekomendacja T ma na celu zapobieżenie możliwości pogorszenia płynności banków na skutek wzrostu pogorszenia jakości portfela banków. Zagrożenie to wynika przede wszystkim z rozluźniania przez banki zasad polityki kredytowej. Polegało ono m.in. na obniżaniu wymogów w analizie zdolności kredytowej przeprowadzanej przez banki, nadmiernym i nieuzasadnionym wydłużaniu okresu kredytowania w celu zmniejszenia wysokości rat, a także zwiększaniu relacji zadłużenia do zabezpieczenia (LtV) [Rekomendacja T... 2010].

Rekomendacja T zaleca przyjmowanie przez banki obiektywnie bezpiecznego poziomu obciążenia dochodów klientów detalicznych spłatą zobowiązań kredytowych i finansowych, przy uwzględnieniu wpływu warunków makroekonomicznych na ich zdolność kredytową (Rekomendacja 10). Zgodnie z dalszymi zaleceniami, ustalając maksymalny poziom relacji wydatków związanych z obsługą zobowiązań kredytowych i finansowych do dochodów klienta, bank powinien uwzględniać wyniki stress testów – testów warunków skrajnych. W przypadku ekspozycji kredytowych oprocentowanych według zmiennej stopy procentowej testy powinny zakładać wzrost stóp procentowych o 400 punktów bazowych (tzn. 4 punkty procentowe) (punkt 10.3 a), natomiast w przypadku walutowych ekspozycji kredytowych deprecjację złotego o 30% (pkt 10.3 b). Wyniki stress testów powinny zostać uwzględnione w procesie ustalania limitów następnie wykorzystywanych w ocenie zdolności i wiarygodności kredytowej klientów detalicznych.

Istotne są także zapisy Rekomendacji T w punkcie 10.4. Zgodnie z nimi maksymalny poziom relacji wydatków związanych z obsługą zobowiązań kredytowych do średnich dochodów netto osiągniętych przez osoby zobowiązane do spłaty zadłużenia nie powinien być wyższy niż 50% dla klientów detalicznych o dochodach netto nieprzekraczających poziomu przeciętnego wynagrodzenia w gospodarce, w żadnym jednak przypadku nie powinien być wyższy niż 65%.

Banki zobowiązane są także do utrzymania poziomu zabezpieczenia w sytuacji, gdy detaliczna ekspozycja kredytowa ma zabezpieczenie. W przypadku, gdy detaliczna ekspozycja kredytowa jest zabezpieczona, bank powinien zapewnić, aby poziom zabezpieczenia ekspozycji kredytowej nie pogorszył się w całym okresie trwania umowy. W tym celu w kalkulacji LtV bank powinien przyjąć bufor dla pokrycia skutków zmiany wielkości wskaźnika LtV w wyniku zmiany kwoty ekspozycji zależnej od zmiany kursu waluty lub niedopasowania waluty ekspozycji i waluty,

w której wyrażona jest wartość zabezpieczenia na poziomie min. 10% kwoty kredytu dla ekspozycji o terminie spłaty do 5 lat i 20% kwoty kredytu dla ekspozycji o okresie spłaty powyżej 5 lat [*Rekomendacja T...* 2010].

5. Podsumowanie

Od początku XXI wieku obserwujemy niezwykle dynamiczny wzrost wartości kredytów gospodarstw domowych w portfelach banków w Polsce. Na podstawie przeprowadzonej analizy portfela kredytów dla tej grupy podmiotów wymienić można następujące spostrzeżenia:

- udział kredytów dla gospodarstw domowych w portfelu kredytów dla sektora niefinansowego banków niezmiennie rośnie, a od 2005 r. stanowi ponad 50% portfela kredytów dla sektora niefinansowego. W 2002 r. kredyty dla gospodarstw domowych stanowiły 42,13% ogółu kredytów, natomiast w 2009 r. już 65,7%;
- bardzo duży optymizm gospodarstw domowych odnośnie do wysokości osiągniętych w przyszłości dochodów, większa dostępność kredytów w wyniku łagodzenia przez banki kryteriów i warunków udzielania kredytów na skutek presji konkurencji, oferta relatywnie nisko oprocentowanych kredytów walutowych oraz obawy przed dalszym gwałtownym wzrostem cen nieruchomości były przyczyną tego, iż w 2008 r. po raz pierwszy nominalna wartość kredytów dla sektora niefinansowego przekroczyła wartość depozytów;
- spowolnienie wzrostu gospodarczego zapoczątkowane przez „kryzys subprime” oraz będąca ich efektem deprecjacja złotego doprowadziły do wzrostu ryzyka kredytowego związanego z portfelem kredytów mieszkaniowych. Odnotowywany wzrost wartości kredytów, w tym kredytów mieszkaniowych w walutach obcych, zwiększa ryzyko płynności całego systemu bankowego. Od 2007 r. wzrasta nie tylko wartość nominalna zagrożonych kredytów gospodarstw domowych, ale także ich udział w portfelu. Deprecjacja złotego przyczyniła się także do podwyższania się wartości wskaźnika LtV, co niewątpliwie wpływa na stopień ryzyka ponoszonego przez banki;
- ze względu na skalę zjawiska i możliwe konsekwencje dla sektora bankowego, a co za tym idzie – dla całego systemu finansowego gospodarki, w pełni uzasadnione było wprowadzenie przez nadzór finansowy obostrzeń dotyczących poziomu podejmowanego ryzyka kredytowego przez banki. Regulacje mające ograniczyć podejmowanie zbyt dużego ryzyka przez banki zawarte są m.in. w ogłoszonych przez Komisję Nadzoru Finansowego Rekomendacji S (II) oraz Rekomendacji T. Na dokonanie pełnej oceny skuteczności tych rekomendacji jest jednak jeszcze za wcześnie i na pewno nie będzie zadaniem prostym.

Nie można jeszcze uznać, że problem nadmiernego zadłużenia kredytowego polskich gospodarstw domowych zostanie wkrótce rozwiązany. Monitorowanie sytuacji w tej kategorii kredytów jest tym ważniejsze, że ożywienie gospodarcze notowane obecnie w Niemczech, przynoszące generalnie pozytywne skutki dla Polski i całej Europy, może się stać początkiem kolejnej fali kredytowej.

Literatura

- Nawrot W., *Globalny kryzys finansowy XXI wieku. Przyczyny, przebieg, skutki, prognozy*, Wydawnictwa Fachowe CeDeWu, Warszawa 2009.
- Raport o sytuacji banków w 2007 roku*, Urząd Komisji Nadzoru Finansowego, Warszawa 2008.
- Raport o sytuacji banków w 2008 roku*, Urząd Komisji Nadzoru Finansowego, Warszawa 2009.
- Raport o sytuacji banków w 2009 roku*, Urząd Komisji Nadzoru Finansowego, Warszawa 2010.
- Rekomendacja S (II) – dotycząca dobrych praktyk w zakresie ekspozycji kredytowych zabezpieczonych hipotecznie*.
- Rekomendacja T – dotycząca dobrych praktyk w zakresie zarządzania ryzykiem detalicznych ekspozycji kredytowych*, Warszawa, luty 2010 r.
- Sytuacja finansowa banków w 2002 roku, synteza*, Warszawa, maj 2003 r.
- Sytuacja finansowa banków w 2003 roku, synteza*, Warszawa, maj 2004 r.
- Sytuacja finansowa banków w 2004 roku, synteza*, Warszawa, maj 2005 r.
- Sytuacja finansowa banków w 2005 roku, synteza*, Warszawa, maj 2006 r.
- Sytuacja finansowa banków w 2006 roku, synteza*, Warszawa, czerwiec 2007 r.
- Sytuacja banków w I półroczu 2010 r.*, Urząd Komisji Nadzoru Finansowego, Warszawa 2010.
- Szczepańska O., *Stabilność finansowa jako cel banku centralnego, studium teoretyczno-porównawcze*, Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2008.

GROWTH OF BANK LOAN DEBTS OF POLISH HOUSEHOLDS IN YEARS 2004-2010 – REASONS, DEVELOPMENT AND ATTEMPTS TO COUNTERACT

Summary: The growth of households' bank loan debts is at present a vital issue included by financial regulators and central banks into the evaluation of threats for financial stability in the majority of countries. Also in Poland this phenomenon is carefully observed. The analysis of changes in dynamics and purpose structures of bank loan debts of Polish households reveals a dangerous increase of currently and potentially unpaid loans. On the other hand, it shows difficulties encountered by regulators to find simple, fast and effective instruments affecting banking sector, that allow to slow down an increase in households bank loan debts without visible distortion of market mechanisms.